

XORIJIY TAJRIBA ASOSIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI

Imomov Sanjarali Tursunovich

Annotatsiya: Mazkur maqolada kichik biznes subyektlarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish bo'yicha xorijiy mamlakatlar tajribasi o'rganilgan. Tadqiqotda kichik va o'rta biznesning iqtisodiy o'sish, bandlik, innovatsion rivojlanish hamda hududiy faollikni ta'minlashdagi o'rni asoslab berilgan. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, kichik va o'rta korxonalar dunyo bo'yicha biznes subyektlarining qariyb 90 foizini tashkil etadi hamda global bandlikning yarmidan ortig'ini ta'minlaydi; shu bilan birga, ular rivojlanayotgan mamlakatlarda moliyalashtirishga kirishda jiddiy cheklovlariga duch keladi. Maqolada Yaponiya, Janubiy Koreya, Singapur, Buyuk Britaniya va Malayziya tajribalari asosida kichik biznes investitsiya faoliyatini rag'batlantirishning moliyaviy, institutsional va raqamli mexanizmlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, kichik biznes investitsiya faolligini oshirishda kredit kafolatlari, uzoq muddatli imtiyozli moliyalashtirish, venchur kapital, davlat-xususiy sheriklik, biznes-konsalting va raqamli moliyalashtirish platformalari muhim ahamiyatga ega ekani aniqlangan.

Kalit so'zlar: kichik biznes, investitsiya faoliyati, xorijiy tajriba, moliyalashtirish, kredit kafolati, venchur kapital, davlat qo'llab-quvvatlovi, raqamli moliya.

KIRISH

Kichik biznes subyektlari zamonaviy iqtisodiyotda nafaqat yangi ish o'rinlari yaratish, balki ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalarida raqobat muhitini shakllantirish, mahalliy resurslardan samarali foydalanish hamda hududiy iqtisodiy faollikni oshirishda muhim o'rin tutadi. Biroq kichik biznesning barqaror rivojlanishi uning investitsiya faoliyati bilan bevosita bog'liqdir. Chunki kichik tadbirkorlik subyekti yangi texnologiya sotib olish, ishlab chiqarish quvvatini kengaytirish, yangi bozorlarga chiqish yoki xizmatlar sifatini oshirish uchun doimiy ravishda kapital qo'yilmalarga ehtiyoj sezadi.

Xalqaro amaliyot shuni ko'rsatadiki, kichik biznes subyektlari yirik korxonalarga nisbatan moliyaviy resurslarga kirishda ko'proq cheklovlariga duch keladi. Bunda garov ta'minotining yetishmasligi, kredit tarixi qisqaligi, moliyaviy hisobotlarning shaffof emasligi, biznes-rejalarning zaifligi va bozor risklarining yuqoriligi asosiy muammolar sifatida namoyon bo'ladi. Jahon banki kichik va o'rta biznesni iqtisodiy diversifikatsiya, mahsuldorlik va kambag'allikni kamaytirish uchun muhim sektor sifatida baholaydi hamda raqamli moliya, ochiq moliya, kraudfanding va embedded finance kabi yangi vositalar SME moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytirayotganini qayd etadi.

Shu bois kichik biznes subyektlarining investitsiya faoliyatini rivojlantirishda xorijiy tajribani o'rganish O'zbekiston uchun ham muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Mazkur maqolaning maqsadi xorijiy mamlakatlarda kichik biznes investitsiya faoliyatini qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini tahlil qilish va ulardan kelib chiqib O'zbekiston sharoitida qo'llash mumkin bo'lgan takliflarni ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqolada taqqoslash, tizimli tahlil, institutsional yondashuv va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Xorijiy tajriba sifatida Yaponiya, Janubiy Koreya, Singapur, Buyuk Britaniya va Malayziya amaliyoti tanlab olindi. Mazkur mamlakatlar tanlovi ularning kichik biznesni moliyalashtirishda turli mexanizmlardan — kredit kafolatlari, siyosiy moliya institutlari, venchur kapital, grantlar, eksportni rag‘batlantirish, raqamli platformalar va biznes maslahat tizimlaridan foydalanishi bilan izohlanadi.

Tahlil va natijalar

Kichik biznes investitsiya faoliyatini rivojlantirishda birinchi muhim yo‘nalish — moliyalashtirishga kirishni yengillashtirishdir. OECDning 2026-yilgi tahlillarida ayrim mamlakatlarda kichik biznesning kapital xarajatlari uchun kreditga talabining sustlashgani, moliyalashtirish sharoitlarining qattiqligi esa 2025-yilda investitsiya kutilmalarini pasaytirgani qayd etilgan. Masalan, Yangi Zelandiyada kichik biznes kreditga talabni ehtiyotkorlik bilan shakllantirgan, Yevropa palatalari so‘rovida esa moliyalashtirish sharoitlari investitsiya rejalari uchun cheklov sifatida ko‘rsatilgan. Bu holat kichik biznes investitsiya faoliyati faqat tadbirkorning ichki salohiyatiga emas, balki moliya bozori sharoitlari, foiz stavkalari, kafolat tizimi va davlat qo‘llab-quvvatlovi sifatiga ham bog‘liq ekanini ko‘rsatadi.

1. Yaponiya tajribasi: uzoq muddatli va barqaror moliyalashtirish

Yaponiya kichik biznesni moliyalashtirishda davlat moliya institutlari va kredit kafolati tizimidan keng foydalanadigan mamlakatlardan biri hisoblanadi. Japan Finance Corporation tarkibidagi Small and Medium Enterprise Unit xususiy moliya institutlarini to‘ldiruvchi siyosiy moliya instituti sifatida kichik va o‘rta korxonalarni uzoq muddatli, barqaror va belgilangan foizli kreditlar orqali qo‘llab-quvvatlaydi. Shu bilan birga, kredit sug‘urtasi dasturlari kredit kafolati korporatsiyalari tomonidan berilgan kafolatli kreditlar bo‘yicha mablag‘ oqimini barqarorlashtirishga xizmat qiladi.

Yaponiya tajribasining muhim jihati shundaki, kichik biznes investitsiya faoliyati faqat qisqa muddatli aylanma mablag‘lar bilan emas, balki texnologik yangilanish, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish va uzoq muddatli o‘sishga yo‘naltirilgan kreditlar bilan rag‘batlantiriladi. Bu model O‘zbekiston uchun ham ahamiyatli, chunki kichik biznes ko‘pincha qisqa muddatli kreditlar bilan cheklanib qoladi, investitsion loyihalar esa uzoq muddatli, nisbatan arzon va barqaror moliyalashtirishni talab qiladi.

2. Janubiy Koreya tajribasi: investitsiya fondlari va innovatsion biznesni qo‘llab-quvvatlash

Janubiy Koreya kichik biznes va startaplarni rivojlantirishda faol sanoat siyosati, davlat fondlari va innovatsion tadbirkorlikni moliyalashtirish mexanizmlariga tayanadi. Koreya Kichik va o‘rta biznes hamda startaplar vazirligi 2025-yil rejasida mahalliy iqtisodiyotni jonlantirish, innovatsion korxonalarni kengaytirish va kelajakdagi xatarlarni yumshatishni asosiy yo‘nalishlar sifatida belgilagan. Xususan, 2025-yilda venchur investitsiya bozorini tiklash uchun KRW 1 trillion miqdorida fond-of-funds investitsiya tashabbusini amalga oshirish va qo‘shimcha KRW 1.9 trillion hajmida yangi venchur fondlarini shakllantirish rejalashtirilgan.

Koreya tajribasi kichik biznes investitsiya faoliyatida oddiy kreditlashdan tashqari, venchur kapital, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish, eksportga chiqishni qo'llab-quvvatlash va risklarni davlat bilan bo'lishish mexanizmlari muhim ekanini ko'rsatadi. Ayniqsa, texnologik kichik korxonalar uchun kreditdan ko'ra ulushli moliyalashtirish, startap fondlari va grant-kapital aralash mexanizmlari samaraliroq bo'lishi mumkin.

3. Singapur tajribasi: biznes salohiyatini oshirish va moliyaviy qo'llab-quvvatlash integratsiyasi

Singapur kichik biznesni qo'llab-quvvatlashda moliyaviy yordamni korxonaning ichki salohiyatini oshirish bilan bog'laydi. Enterprise Singapore tadbirkorlik subyektlariga yangi qobiliyatlarni rivojlantirish, yangi mahsulotlar yaratish va biznesni kengaytirish uchun moliyaviy qo'llab-quvvatlash dasturlarini taqdim etadi. Bu yondashuvda moliyalashtirish faqat pul ajratish emas, balki korxonaning boshqaruv, innovatsiya, eksport, barqarorlik va kadrlar salohiyatini kuchaytirish vositasi sifatida qaraladi.

Singapur tajribasidan kelib chiqadigan muhim xulosa shundaki, kichik biznesga investitsiya resurslarini berishdan oldin yoki u bilan birga korxonaning "investitsiyani o'zlashtirish qobiliyati"ni oshirish zarur. Ya'ni tadbirkor biznes-reja tuzish, moliyaviy oqimlarni boshqarish, raqamli marketingdan foydalanish, eksport standartlariga moslashish va loyiha natijalarini monitoring qilish bo'yicha ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak.

4. Buyuk Britaniya tajribasi: kapital bozori va venchur moliyalashtirish

Buyuk Britaniya tajribasi kichik biznes investitsiya faoliyatida kapital bozori, biznes farishtalar, venchur kapital va davlat taraqqiyot banki dasturlarining ahamiyatini ko'rsatadi. British Business Bankning 2025-yilgi Small Business Equity Tracker hisobotiga ko'ra, Buyuk Britaniyada kichik biznesga equity investment hajmi 2024-yilda 2,5 foizga kamayib, 10,8 milliard funt sterlingni tashkil etgan, bitimlar soni esa 15,1 foizga qisqarib, 2048 taga tushgan. Shu bilan birga, bank dasturlari 2022–2024-yillarda kichik biznes equity bitimlarining taxminan 14 foizini va jami investitsiya hajmining 17 foizini qo'llab-quvvatlagan.

Bu tajriba kichik biznes investitsiya faoliyatida faqat bank kreditlari yetarli emasligini ko'rsatadi. Innovatsion, yuqori o'sish salohiyatiga ega korxonalar uchun equity finance, ya'ni ulushli investitsiya, venchur kapital va biznes farishtalar instituti muhim ahamiyatga ega. Bunday mexanizm korxonaning qarz yukini oshirmasdan, uning o'sishiga kapital kiritish imkonini beradi.

5. Malayziya tajribasi: markazlashgan muvofiqlashtirish va arzon moliyalashtirish

Malayziyada SME Corp. Malaysia kichik va o'rta biznesni rivojlantirish dasturlarini vazirliklar va agentliklar kesimida muvofiqlashtiruvchi markaziy agentlik sifatida faoliyat yuritadi. Bank Negara Malaysia huzuridagi SME mablag'lari esa barcha iqtisodiy sektorlar bo'yicha kichik biznesga maqbul xarajatli moliyalashtirishga kirish imkonini yaratishni maqsad qiladi. OECD ma'lumotlarida ham Malayziya markaziy banki MSME subyektlarining moliyalashtirishga kirishini yaxshilash, biznes barqarorligini oshirish va yashil amaliyotlarga o'tishini qo'llab-quvvatlashga e'tibor qaratgani qayd etilgan.

Malayziya tajribasining muhim tomoni shundaki, kichik biznesni rivojlantirish bo'yicha ko'plab dasturlar tarqoq holda emas, balki muvofiqlashtirilgan institutlar orqali amalga

oshiriladi. Bu esa tadbirkor uchun qaysi dastur, qaysi grant, qaysi kredit yoki qaysi maslahat xizmati unga mos kelishini aniqlashni osonlashtiradi.

Xorijiy tajribalarni taqqoslash

Mamlakat	Asosiy mexanizm	Kichik biznes investitsiya faoliyatiga ta'siri	O'zbekiston uchun xulosa
Yaponiya	Uzoq muddatli, barqaror va belgilangan foizli kreditlar; kredit sug'urtasi	Investitsiya loyihalari uchun barqaror moliyaviy manba yaratadi	Kichik biznes uchun uzoq muddatli investitsion kredit liniyalarini kengaytirish zarur
Janubiy Koreya	Fond-of-funds, venchur fondlar, eksport va innovatsion biznesni qo'llab-quvvatlash	Innovatsion kichik biznesni tez o'sish bosqichiga olib chiqadi	Startup va texnologik kichik biznes uchun venchur fondlarni rivojlantirish lozim
Singapur	Moliyaviy yordam + biznes salohiyatini oshirish	Korxonaning investitsiyani samarali o'zlashtirish qobiliyatini kuchaytiradi	Kredit va grantlar konsalting, trening va raqamli boshqaruv bilan bog'lanishi kerak
Buyuk Britaniya	Equity finance, biznes farishtalar, davlat taraqqiyot banki dasturlari	Yuqori o'sish salohiyatiga ega kichik biznesni kapital bilan ta'minlaydi	Kichik biznes uchun ulushli investitsiya va biznes farishtalar institutini rivojlantirish zarur
Malayziya	Markazlashgan muvofiqlashtirish, arzon moliyalashtirish, SME agentligi	Dasturlarni tadbirkor uchun qulay va tizimli qiladi	"Yagona kichik biznes investitsiya platformasi"ni shakllantirish maqsadga muvofiq

Xorijiy tajriba shuni ko'rsatadiki, kichik biznes subyektlarining investitsiya faoliyatini rivojlantirishda universal bitta model mavjud emas. Har bir mamlakat o'z iqtisodiy sharoiti, moliya bozori rivojlanganlik darajasi, davlat institutlari salohiyati va tadbirkorlik madaniyatidan kelib chiqib turli mexanizmlardan foydalanadi. Biroq ularning barchasida umumiy jihat mavjud: kichik biznes investitsiya faoliyati davlat, moliya institutlari va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik asosida qo'llab-quvvatlanadi.

Birinchidan, kredit kafolatlari kichik biznes uchun eng muhim vositalardan biridir. Chunki kichik biznes ko'pincha yetarli garov ta'minotiga ega emas. Kredit kafolati fondlari esa banklar uchun riskni kamaytiradi, tadbirkor uchun esa kredit olish imkoniyatini kengaytiradi. Ikkinchidan, uzoq muddatli investitsion kreditlar kichik biznesga texnologik yangilanish, uskunalar sotib olish va ishlab chiqarishni kengaytirish imkonini beradi. Uchinchidan, venchur kapital va equity finance innovatsion biznes uchun alohida ahamiyatga ega. To'rtinchidan, moliyaviy yordam biznes maslahat, raqamli transformatsiya va eksportga tayyorlash dasturlari bilan bog'langandagina yuqori samaradorlik beradi.

O'zbekiston sharoitida kichik biznes subyektlarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish uchun xorijiy tajribadan to'g'ridan-to'g'ri nusxa ko'chirish emas, balki moslashtirilgan yondashuv zarur. Bunda milliy moliya bozori imkoniyatlari, bank tizimi, tadbirkorlarning moliyaviy savodxonligi, hududiy infratuzilma va davlat qo'llab-quvvatlash mexanizmlari hisobga olinishi lozim.

O'zbekiston uchun takliflar

Birinchidan, kichik biznes subyektlari uchun investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda kredit kafolati mexanizmlarini kengaytirish zarur. Bunda kafolatlar faqat umumiy tadbirkorlik

kreditlari uchun emas, balki ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, raqamlashtirish, eksportga chiqish va yashil texnologiyalarni joriy etish loyihalariga ustuvor berilishi maqsadga muvofiq.

Ikkinchidan, Yaponiya tajribasidan kelib chiqib, kichik biznes uchun uzoq muddatli va nisbatan barqaror foizli investitsion kredit liniyalarini kengaytirish lozim. Qisqa muddatli kreditlar aylanma mablag' muammosini hal qilishi mumkin, biroq asosiy kapitalga investitsiya qilish, yangi texnologiya sotib olish va ishlab chiqarish hajmini kengaytirish uchun uzoq muddatli moliyalashtirish zarur.

Uchinchidan, Koreya va Buyuk Britaniya tajribasi asosida venchur kapital, biznes farishtalar va ulushli moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish kerak. Bu ayniqsa IT, raqamli xizmatlar, innovatsion mahsulotlar, agrotexnologiyalar, ta'lim texnologiyalari va eksportbop ishlab chiqarish loyihalari uchun muhim hisoblanadi.

To'rtinchidan, Singapur tajribasi asosida moliyaviy yordamni konsalting, biznes-reja tayyorlash, moliyaviy prognozlash va raqamli boshqaruv bo'yicha amaliy xizmatlar bilan birlashtirish lozim. Chunki kichik biznesning asosiy muammosi har doim ham mablag' yetishmasligi emas, balki mavjud mablag'ni samarali investitsiya loyihasiga aylantira olmaslik bilan ham bog'liq.

Beshinchidan, Malayziya tajribasi asosida kichik biznesni qo'llab-quvvatlash dasturlari bo'yicha yagona raqamli investitsiya platformasini shakllantirish maqsadga muvofiq. Ushbu platformada imtiyozli kreditlar, grantlar, kafolatlar, lizing, eksport dasturlari, konsalting xizmatlari va hududiy investitsiya loyihalari haqida ochiq ma'lumotlar jamlanishi kerak.

XULOSA

Xorijiy mamlakatlar tajribasi kichik biznes subyektlarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish ko'p yo'nalishli va kompleks yondashuvni talab etishini ko'rsatadi. Yaponiya tajribasi uzoq muddatli va barqaror moliyalashtirishning, Janubiy Koreya tajribasi venchur kapital va innovatsion fondlarning, Singapur tajribasi biznes salohiyatini oshirish bilan bog'langan moliyaviy yordamning, Buyuk Britaniya tajribasi ulushli investitsiya va biznes farishtalar institutining, Malayziya tajribasi esa markazlashgan muvofiqlashtirish va maqbul xarajatli moliyalashtirishning ahamiyatini ochib beradi.

O'zbekiston uchun asosiy vazifa ushbu tajribalarni milliy sharoitga moslashtirishdan iborat. Bunda kichik biznes investitsiya faoliyatini rivojlantirish bank kreditlari bilangina cheklanmasligi, balki kredit kafolatlari, venchur kapital, grantlar, lizing, davlat-xususiy sheriklik, raqamli moliyalashtirish platformalari va biznes-konsalting xizmatlari bilan uyg'unlashtirilishi zarur. Shundagina kichik biznes subyektlari nafaqat joriy faoliyatini saqlab qoladi, balki yangi investitsiya loyihalarini amalga oshirish, ishlab chiqarishni kengaytirish, eksportga chiqish va milliy iqtisodiyotda barqaror o'sish omiliga aylanish imkoniyatiga ega bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. World Bank Group. SME Finance.
2. OECD. Financing SMEs and Entrepreneurs 2026: Recent trends in SME and entrepreneurship finance.
3. Japan Finance Corporation. Small and Medium Enterprise Unit: Overview of Operations.
4. Ministry of SMEs and Startups of Korea. Ministry of SMEs and Startups Announces Plan for 2025.
5. Enterprise Singapore. Financial Support for Enterprises.
6. British Business Bank. Small Business Equity Tracker 2025.
7. Bank Negara Malaysia. BNM's Fund for SMEs.
8. SME Corp. Malaysia. Programmes and Initiatives for SMEs.